

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ดนตรีเป็นงานทางศิลปะที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้นจากความคิด และจินตนาการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นสื่อสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ และมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติมาแต่โบราณ อีกทั้งถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดตลอดจนอารมณ์ต่างๆ ให้ผู้อื่นได้ทราบ จึงพบว่ามีการใช้ดนตรีในสังคมหลากหลายรูปแบบ ทั้งเป็นดนตรีเพื่อความบันเทิง หรือดนตรีเพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ ดนตรีจึงสามารถบันดาลให้มนุษย์เกิดความรู้สึกต่างๆ กัน เช่น ความรู้สึกที่อ่อนไหว เศร้าสร้อย ร่าเริงแจ่มใส หรือคึกคะนองไปกับเสียงเพลง นอกจากนี้ ดนตรียังช่วยให้มนุษย์เกิดพลังในทางสร้างสรรค์ และช่วยผลักดันให้มีมานะที่จะต่อสู้กับอุปสรรคหรือปัญหาต่างๆ ที่เข้ามาแผ้วพานในชีวิตได้

ด้วยเหตุนี้ดนตรีจึงเป็นสิ่งที่แสดงถึงวัฒนธรรมบางส่วนของมนุษย์ ดังจะเห็นได้ว่ามนุษย์แต่ละชาติมีเพลงและลักษณะการขับร้องเพลงที่เป็นเอกลักษณ์ประจำชาติตน ทั้งนี้เพราะดนตรีเกิดจากแรงบันดาลใจที่มนุษย์ได้รับมาจากการดำรงชีวิตในสังคมของตน การที่สังคมแต่ละสังคมมีสภาพต่างกันทำให้ดนตรีของมนุษย์มีความแตกต่างกันไปด้วย สิ่งเหล่านี้จึงเป็นวัฒนธรรมที่เคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงไปตามวิถีชีวิตของมนุษย์แต่ละยุคสมัย วัฒนธรรมดนตรีที่หลากหลายในสังคมโลก สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม การเข้าใจถึงคุณค่าและความหมายของดนตรีจึงไม่เพียงทำให้ได้รับรู้ในสุนทรีย์ยะของเสียงดนตรีเท่านั้น แต่ดนตรียังช่วยให้เข้าใจ ถึงวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ของเพื่อนมนุษย์ได้อีกด้วย

ม้งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่อพยพเข้าสู่ประเทศไทยเมื่อประมาณ พ.ศ. 2400 เป็นต้นมา ปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์ม้งส่วนใหญ่ในประเทศไทย ตั้งถิ่นฐานอยู่ตามภูเขาสูง หรือที่ราบเชิงเขาในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงราย พะเยา น่าน เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน แพร่ ลำปาง กำแพงเพชร เลย พิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย และตาก วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีหลายสิ่งที่น่าสนใจศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ทั้งในด้านประเพณีวัฒนธรรม ศาสนาและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับผี โดยเฉพาะดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเองที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง

ดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีความเป็นเอกลักษณ์ในกลุ่มชาติพันธุ์ และมีความผูกพันกับวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเป็นอย่างมาก ดนตรียังมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ทั้งในด้านความบันเทิง และในพิธีกรรมต่างๆ และงานเฉลิมฉลองในโอกาสต่างๆ เช่น งานปีใหม่ม้ง พิธีกรรม

เกี่ยวกับความเชื่อเกี่ยวกับผี การเกี่ยวพาราศีระหว่างหนุ่มสาว การเดินรำ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่นำเสียงดนตรีเข้ามามีส่วนร่วม เพลงในพิธีกรรมจึงเป็นส่วนที่สำคัญที่ทำให้เกิดสิ่งต่างๆ ขึ้นมา เพื่อให้สอดคล้องกับพิธีกรรมหรือทำให้พิธีกรรมนั้นๆ เกิดความสมบูรณ์

พิธีกรรมศพของกลุ่มชาติพันธุ์ก็เป็นอีกหนึ่งพิธีกรรมหนึ่งที่น่าเอาดนตรีเข้ามามีส่วนร่วมอย่างยิ่งในการประกอบพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เพราะชาวม้งเชื่อว่าเสียงของแคนหรือเข่งที่ชาวม้งใช้เรียกจะสามารถส่งดวงวิญญาณของผู้ที่ล่วงลับไปแล้วสู่สรวงสวรรค์ บทเพลงที่ใช้ในพิธีกรรมศพมีหลายเพลงโดยจะเปลี่ยนไปตามลำดับขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรม ซึ่งบทเพลงเหล่านี้จะไม่สามารถนำไปบรรเลงในที่สาธารณะหรือในครัวเรือน ที่พักอาศัยได้ เพราะกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเชื่อว่าบทเพลงที่เกี่ยวข้องกับศพจะต้องใช้ในพิธีกรรมศพเท่านั้น ถ้าบรรเลงในบ้านหรือที่พักอาศัยอาจจะเกิดสิ่งที่ไม่ดีขึ้นกับคนในครอบครัว ฉะนั้นการฝึกซ้อมต้องซ้อมที่ไรนาหรือที่ที่ไกลจากบ้านหรือที่พักอาศัย

เครื่องดนตรีที่ใช้ในพิธีกรรมศพมีอยู่ 2 ชนิดคือ

1. แคน(เข่ง) เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าที่มีลักษณะคล้ายกับแคนของภาคอีสาน ใช้ในพิธีกรรมศพและเพื่อความบันเทิงก็ได้ ขึ้นอยู่กับบทเพลงนั้นๆ
2. กลอง(จั่ว) เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีที่มีลักษณะเป็นกลองสองหน้า หรือหนึ่งหน้าก็ได้ รูปร่างกลมแบน โดยใช้แผ่นหนังสัตว์สองแผ่นมาประกอบ ใช้ตีในพิธีกรรมศพเท่านั้น โดยเครื่องดนตรีทั้งสองนี้จะใช้บรรเลงร่วมกันในการประกอบพิธีกรรมศพทุกขั้นตอนของพิธีกรรมแล้วใช้บทเพลงที่ต่างกันในแต่ละขั้นตอน

กระบวนการถ่ายทอดวิชาการทางดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งไม่มีรูปแบบที่ชัดเจนแน่นอน เป็นลักษณะการสอนให้กับบุตรหลานที่มีความสัมพันธ์ทางเชื้อสาย อีกทั้งการฝึกปฏิบัติเครื่องดนตรียังถูกจำกัดในส่วนของสถานที่ฝึกตามความเชื่อ และในปัจจุบันสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งได้ถูกอิทธิพลของสังคมเมืองหรือวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามามีบทบาทต่อวิถีการดำเนินชีวิตอย่างมากและเพิ่มขึ้นทุกขณะ ผลกระทบเหล่านี้ส่งผลให้เยาวชนรุ่นใหม่เริ่มละเลยต่อวัฒนธรรมดั้งเดิมที่บรรพบุรุษได้สร้างและสืบทอดกันมาเป็นเวลาอันช้านาน แล้วกลับนิยมรับเอาวัฒนธรรมใหม่ๆ จากสังคมภายนอกเข้าไปใช้ในชีวิตประจำวันเพิ่มมากขึ้น จนทำให้ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามค่อยๆ เสื่อมลง

การศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาเลือกศึกษาเกี่ยวกับดนตรีในพิธีกรรมศพ ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง บ้านสบเป็ด ต.ผาตอ อ.ท่าวังผา จ.น่าน จึงเป็นการรวบรวมบทเพลงที่ใช้ในพิธีกรรมศพนำมาศึกษา รูปแบบการบรรเลงและวิเคราะห์รูปแบบโครงสร้างทางองค์ประกอบทางดนตรี เพื่อเป็นการอนุรักษ์

มิให้วัฒนธรรมอันดีงามของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งถูกเลื่อนหายไปกับวัฒนธรรมสังคมภายนอกที่เข้ามา มีอิทธิพลในวิถีชีวิตปัจจุบันของชนเผ่า และเป็นการอนุรักษ์องค์ความรู้ไว้เพื่อเผยแพร่วัฒนธรรม ประเพณีให้กับสังคมอื่นได้รับรู้ เป็นการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมทางดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ไว้ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.2.1 เพื่อศึกษาความเป็นมาของดนตรีในพิธีกรรมศพของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง บ้านสบเป็ด
ต.ผาตอ อ.ท่าวังผา จ.น่าน
- 1.2.2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์เพลงที่ใช้ในพิธีกรรมศพของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง บ้านสบเป็ด
ต.ผาตอ อ.ท่าวังผา จ.น่าน
- 1.2.3 เพื่อศึกษาบทบาท และหน้าที่ของดนตรีในพิธีกรรมศพกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง บ้านสบเป็ด
ต.ผาตอ อ.ท่าวังผา จ.น่าน

1.3 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษารูปแบบการบรรเลงดนตรีและวิเคราะห์รูปแบบโครงสร้างทางองค์ประกอบทาง ดนตรีเพลงที่ใช้บรรเลงในพิธีกรรมศพของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง กรณีศึกษาม้งหมู่บ้านสบเป็ด
อ.ท่าวังผา จ.น่าน

1.4 ข้อตกลงเบื้องต้น

การถ่ายถอดบทหรือผู้ศึกษาจะบันทึกเป็นภาษาไทย ตามการออกเสียงของเจ้าของภาษา และแปลความหมายโดยสรุปเพื่อวิเคราะห์เนื้อร้อง

การบันทึกโน้ตผู้ศึกษาจะเทียบกับระบบเสียงไทย และบันทึกเป็นสัญลักษณ์ของโน้ต ดนตรีไทย

1.5 ข้อยกจำกัดของการศึกษา

ใช้แนวคิดทฤษฎีดนตรี ศึกษารูปแบบของเพลงและวิเคราะห์ดนตรีที่ใช้ในพิธีกรรมศพของ กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง บ้านสบเป็ด ตำบลผาตอ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

1.6 คำสำคัญหรือคำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา

วิเคราะห์ หมายถึงการแยกแยะทางความคิด หรือทางวัตถุของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อให้เห็น องค์ประกอบ เพื่อศึกษาแต่ละองค์ประกอบหรือว่าแยกแยะเพื่อให้เห็นเพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ ขององค์ประกอบต่างๆ ที่ทำให้เกิดสิ่งนั้น หรือเรื่องนั้น

องค์ประกอบทางดนตรี หมายถึงส่วนประกอบของดนตรีที่เป็นโครงสร้างบทเพลงหรือบทประพันธ์ ทั้งนี้องค์ประกอบทางดนตรีที่ใช้ในการวิเคราะห์เพลงในพิธีกรรมศพกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ประกอบด้วยจังหวะ, ทำนอง, พื้นผิวของเสียง, สีสันทันของเสียง, คีตลักษณ์ เป็นต้น

พิธีกรรม หมายถึง พฤติกรรมที่มนุษย์ พึ่งปฏิบัติต่อความเชื่อ ทางศาสนาของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นศาสนาใด ๆ ก็ตามต่างก็มีการปฏิบัติต่อศาสนาของตน ตามความเชื่อและความศรัทธา ของตนเองในแต่ละศาสนา จึงก่อให้เกิดเป็น “พิธีกรรม” ทางศาสนาด้วยความเชื่อและความศรัทธา

พิธีกรรม คือ การกระทำที่คนเราสมมติขึ้น เป็นขั้นเป็นตอน มีระเบียบวิธี เพื่อให้เป็นสื่อ หรือหนทางที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จในสิ่งที่คาดหวังไว้ ซึ่งทำให้เกิดความสบายใจ และมีกำลังใจที่จะดำเนินชีวิตต่อไป เช่น พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา มีพุทธบริษัทเป็นผู้ร่วมประกอบพิธี โดยแฝงปรัชญาธรรมไว้เป็นหลักการของพิธีกรรมนั้นด้วย โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้คนเข้าใจหลักธรรมโดยไม่รู้ตัว ดังจะเห็นได้จากพิธีทำบุญงานศพ ก็จะมีหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ตลอดเวลา

ศพ หมายถึง ซากผี, ร่างคนที่ตายแล้ว

ศพ คือ ร่างกายของมนุษย์ที่เสียชีวิตแล้ว จะเนาเป็อยผุผังตามกาลเวลาและสภาพแวดล้อมของศพ

การตาย คำว่าตายได้แก่ การสิ้นลมหายใจ ร่างกายของคนตาย เรียก ซากศพ คำว่า ศพ เป็นคำไทย ภาษาบาลีว่า ฉว สันสกฤตว่า ศว แปลว่า ศพ

เพลงพิธีกรรม หมายถึงเพลงที่ใช้ประกอบในพิธีกรรมต่างๆ ในพิธีกรรมดังกล่าว เพลงประกอบพิธีจะเป็นส่วนสำคัญยิ่งเพราะได้สรุปจุดประสงค์หรือหลักการในการทำพิธีนั้นๆ ไว้ในบทร้อง ส่วนดนตรีที่บรรเลงประกอบก็ช่วยให้ผู้เข้าร่วมในพิธีเกิดอารมณ์คล้อยตาม

เพลงพิธีกรรมศพ หมายถึงเพลงที่ใช้ประกอบในพิธีกรรมศพในแต่ละขั้นตอนต่างๆ เพื่ออัญเชิญดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิตสู่สรวงสวรรค์ตามประเพณีความเชื่อ และเพิ่มความขลังและความศักดิ์สิทธิ์แก่พิธีกรรม

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.7.1 ได้เห็นและเข้าใจถึงความเป็นมาของดนตรีในพิธีกรรมศพ ตามความเชื่อและประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านสบเป็ด ต.ผาตอ อ.ท่าวังผา จ.น่าน

1.7.2 ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจรูปแบบองค์ประกอบทางดนตรีในพิธีกรรมศพของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง บ้านสบเป็ด ต.ผาตอ อ.ท่าวังผา จ.น่าน

1.7.3 ได้เห็นและเข้าใจบทบาทหน้าที่ของดนตรีในพิธีกรรมศพของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง บ้านสบเป็ด ต.ผาตอ อ.ท่าวังผา จ.น่าน

